

Paula Vermeyden

EEN NIEUWE EDDA?

In 1938 verscheen de eerste Edda-vertaling in Nederland, vervaardigd door Jan de Vries, een vertaling die, in een herziene versie van Aleid Boon-de Vries en prof.dr. J.A. Huisman, nog steeds op de markt is. Recentelijk is een tweede vertaling verschenen van de hand van Marcel Otten, zodat het publiek nu in de luxueuze situatie verkeert uit twee Edda-vertalingen te kunnen kiezen en er tegelijkertijd bijna onvermijdelijk toe wordt uitgenodigd beide vertalingen te gaan vergelijken.¹ In deze recensie echter zal slechts sprake zijn van een beoordeling van Ottens vertaling en de enige teksten die vergeleken zullen worden zijn de grondteksten en hun verdietsing.

De *Lied-Edda* vertegenwoordigt voor velen, Scandinaviërs, Scandinavisten, Oudgermanisten en anderen die in het verre verleden van (Noord- en West-)Europa geïnteresseerd zijn, een zeer belangrijke bron van kennis omtrent taal en cultuur uit die periode. Het belangrijkste manuscript, bekend staand onder de naam *Codex Regius*, werd in de tweede helft van de dertiende eeuw in IJsland opgetekend. Het bevat een aantal poëtische teksten van uiteenlopende ouderdom, herkomst en kwaliteit over Germaanse goden en helden. De meeste van deze teksten worden slechts hier gevonden, een enkele tekst werd ook elders overgeleverd, soms volledig, vaker gedeeltelijk, geciteerd in andere teksten, waaronder de *Edda* van Snorri Sturluson. De gedichten bieden vrijwel unieke informatie over de mythologie van het oude Noorden en geven een vaak afwijkende, Noordse, versie van gebeurtenissen uit de tijd van de volksverhuizingen waarover ook in andere literaturen verteld wordt. De gedichten zijn opgetekend in versmaten die in andere Germaanse literaturen (met name in het Oudengels en het Oudhoogduits) slechts fragmentarisch bewaard

---

¹ *EDDA. De liederen uit de Codex Regius en verwante manuscripten*. Vertaald uit het Oudijslands en van aantekeningen voorzien door Marcel Otten. Ingeleid door Kees Samplonius. Baarn: Ambo-Klassiek. 1994. 464 + xxxix pp. ISBN 90 263 1240 7.

bleven en vertonen een beeldtaal die verwant is aan die van de skaldenpoëzie.

De gedichten stammen uit verschillende tijden: men neemt aan dat de oudste gedichten in hun huidige vorm mogelijk uit de tiende eeuw stammen en dat de jongste gedichten in of kort voor de tijd van de optekening ontstonden. De (dichterlijke) kwaliteit van de verzen verschilt van gedicht tot gedicht: naast onomstreden hoogtepunten als de visionaire *Völuspá* of de oude *Atlakviða* staan in onze ogen minder geïnspireerde verzen als bv. de *Vafþrúðnismál* of de *Grípisspá*.² Naast oude gedichten die een groot aantal filologische problemen opleveren (*Atlakviða*, *Hamðismál*) vinden we jonge, goed lopende en niet al te moeilijke verzen. Maar ook die kunnen, b.v. door gebrek aan voldoende context, grote interpretatieproblemen opleveren.

Sommige teksten ademen een verheven sfeer (*Völuspá*), andere kan men ronduit boertig noemen (bv. *Hárbarðsljóð*); ernstige teksten kunnen episodisch in krasse, zelfs grove en platte taal bevatten. Dit geldt in het bijzonder voor de z.g. *sennur* (twistgesprekken) die in een aantal eddagedichten, vrijwel altijd voorafgaand aan een strijd, voorkomen; maar ook de vervloeking in de *Skírnismál* wordt in krachtige taal uitgesproken.

Iedere lezer van de *Edda*, of hij nu een 'deskundige' is of een 'oprechte amateur', wordt telkens weer met een reeks van problemen geconfronteerd, waarvan er een aantal onoplosbaar zijn gebleken, hetzij omdat de tekst niet duidelijk is, hetzij omdat een bepaald woord alleen op deze plaats voorkomt en verder nergens, hetzij omdat men te weinig van de context weet om een bepaalde passage definitief te kunnen duiden. Een enkele blik in de verschillende bibliografieën die de *Edda* betreffen volstaat om te zien hoeveel problemen de teksten in de loop der tijden hebben opgeleverd en met hoeveel hardnekkigheid men zich telkens weer in die problemen vastbijt.

Vanaf het eerste begin - het handschrift belandde in 1662 in Kopenhagen, waarna het middels aanvankelijk Latijnse edities en vertalingen al

---

²Ik gebruik voor de spelling van de namen van de gedichten de (tegenwoordig gebruikelijke) aan het Nieuw-IJslands aangepaste spelling omdat zowel de inleider als de vertaler dat doen, maar zal bij eventuele citaten uit de grondtekst de spelling van de 5e druk van de uitgave van Neckel-Kuhn (Heidelberg 1983) volgen.

snel grote bekendheid kreeg - hebben de gedichten grote aantrekkingskracht op velen gehad, niet in de laatste plaats omdat ze ons iets zeggen over het voor-christelijk verleden van West-Europa, over goden die ook hier eens vereerd werden, over helden waarover ook hier liederen werden gemaakt. Ónze liederen gingen verloren, het Noorden bewaarde er een aantal; wij hebben heel weinig over van de oude Germaanse dichtvormen, hier kunnen we er kennis mee maken; wij kennen de oude verhalen vaak slechts fragmentarisch, hier vinden we invullingen van de lacunes. En die invullingen blijken intrigerend, uitnodigend tot verstaan of invoelen; stemmen uit een ver verleden spreken tot ons en nodigen ons tot verstaan, op welk niveau dan ook.

Dit is wat vrijwel ieder die zich met de *Edda* bezig houdt, ervaart, dit ervoer ook de vertaler aan wiens werk deze recensie gewijd zal zijn. In het voorwoord tot zijn vertaling spreekt hij over de "hypnotiserende uitwerking" die de eddateksten bij eerste kennismaking op hem hadden en over zijn verlangen de op een kier gezette deur naar een andere wereld "hoe dan ook open te wrikken om te kijken wat er zich allemaal achter afspeelde". Uit de ons geboden vertaling blijkt dat hij die deur inmiddels niet alleen enigszins heeft opengewrikt, maar ook dat hij anderen in zijn ontdekkingen van de wereld-achter-de-deur wil laten delen.

Het vraagt moed en veel zelfvertrouwen om aan een dergelijke onderneming te beginnen; om het werk vol te houden en te voltooien is daarnaast een grote dosis doorzettingsvermogen vereist; om een dergelijke vertaling tot een *goed* einde te brengen is in de eerste plaats een grondige kennis van de teksten en hun achtergronden nodig en daarnaast invoelvermogen en plezier in en virtuoos hanteren van de eigen taal.

Dat Otten over moed, zelfvertrouwen en doorzettingsvermogen beschikt, heeft hij met de voorliggende vertaling ruimschoots bewezen: voor ons ligt een kloek boek waarin alle gedichten uit de Codex met nog enkele traditionele aanvullingen, alsmede een uitgebreid fragment van de *Völsunga saga* zijn opgenomen; daarnaast bevat het boek behalve een instructieve inleiding van Kees Samplonius (xi-xliii) een uitgebreid notenapparaat (p.277-396), een genealogie van de voornaamste goden en helden alsmede enkele kaartjes (p.397-402), een verantwoording van de vertaler (p.403-405), een beknopte bibliografie (p.407-413) en tenslotte een uitvoerige index van namen (p.418-464). Er is dus alles aan gedaan om de lezer op zijn weg door de wereld van de *Edda* te begeleiden. Het is nu aan

de lezer om vast te stellen of de vertaler erin geslaagd is een goede vertaling te maken. Vraag is: wélke lezer en wat betekent hier 'goed'?

De vertaling zal met plezier gelezen en verstaan moeten kunnen worden door zowel een geïnteresseerde, maar niet deskundige lezer, als door een met de *Edda* vertrouwde filoloog. Zelfs als dit boek niet voor de filoloog bedoeld zou zijn (aldus Samplonius p.xxxix) dan nog moet een vertaler er rekening mee houden dat juist deze het met gespannen verwachting in de hand zal nemen: hij kent de teksten, de problemen, de oplossingen die men ervoor gezocht heeft en nog zoekt, hij wéét hoe moeilijk het is om deze teksten adaequaat te vertalen en is daarom uiteraard nieuwsgierig naar de keuzes van de vertaler. Ook houdt hij misschien van taal, niet alleen de taal van de oude teksten maar ook van zijn eigen, levende taal. Zelfs als dit boek niet voor hem bedoeld zou zijn, dan nog is hij op punten als juistheid van vertaling en apparaat de aangewezen beoordelaar.

Voor wie dit boek wél bedoeld is, wordt niet duidelijk. Toch zou men juist op dit punt een verantwoording mogen verwachten, omdat de keuzes die een vertaler bij zijn vertaling maakt niet alleen te maken hebben met zijn opvattingen over en interpretatie van de te vertalen tekst, maar ook met het beeld dat hij van zijn doelgroep heeft. Is deze vertaling alleen bedoeld voor mensen met een ruime algemene belangstelling, mensen die kennis willen maken met een van de hoogtepunten van de oude literatuur van het Noorden, of wil de vertaler ook lezers met wetenschappelijke belangstelling, maar zonder voldoende kennis van het Oudnoords, dienen? De vele aantekeningen wijzen in de richting van het laatste, van een zekere wetenschappelijke pretentie. Maar uit Ottens verantwoording maak ik op dat hij in feite beoogt een literaire vertaling te bieden, waarbij wetenschappelijke exactheid "meerdere malen" ondergeschikt gemaakt werd aan leesbaarheid (p.405). Zijn streven was "het werk zo toegankelijk mogelijk te maken" (p.403), in "een aanpak die zich spiegelt aan onze tijdgeest" (p.404).

Een recensie over een zo omvangrijk werk als het hier voorliggende kan onmogelijk uitputtend zijn, de recensent zal, als de vertaler, keuzes moeten doen, rekening houdend met zijn doelgroep, in dit geval Scandinavisten en Oudgermanisten, mensen van wie enige kennis van de *Edda* en haar problematiek verwacht kan worden. Daarom zal in de beoordeling de nadruk niet in de eerste plaats liggen op de literaire kwaliteiten van de

vertaling, maar op de vraag of Otten een verantwoorde tekst geproduceerd heeft, dwz. of hij goed vertaald heeft, of hij er in geslaagd is de essentie van de teksten te behouden en iets van die essentie op een hedendaagse lezer over te brengen. Ik ben me ervan bewust dat persoonlijke smaak en voorkeur bij iedere beoordeling van een vertaling een rol spelen, maar zal proberen een aantal aspecten van de vertaling zo objectief mogelijk te toetsen: vooral de exactheid, de consequentheid en de leesbaarheid van vertaling en notenapparaat. Uiteraard wordt ingegaan op de keuzes die de vertaler maakte t.a.v. het opgeven van de Oudgermaanse dichtmaten en de vertaling van de namen.

*

Vooropgesteld moet worden dat Otten zich met grote inzet en ijver van zijn zelfopgelegde taak heeft gekweten. Het is duidelijk dat de eddateksten hem hebben gefascineerd en dat hij ze met veel plezier heeft verdiend. Dat hij daar de ene maal beter in slaagt dan andere malen, ligt voor de hand: bij een verzameling teksten van zo uiteenlopend gehalte zal de affiniteit niet met iedere tekst even groot zijn.

Otten heeft een duidelijk grote affiniteit met en voorkeur voor de minder verheven tekstfragmenten als bv. de twistgesprekken tussen goden of helden. In dat soort teksten trekt hij alle woordregisters open en verrast de lezer met een rijk gevarieerde keuze aan scheldwoorden en beeldende benoeringen. In de heldenliederen en vooral in romantische teksten als b.v. de klachten van Guðrún en Oddrún weet hij bij tijd en wijle de sfeer van de tekst treffend over te brengen. Naar mijn smaak is hij op zijn best in zijn vertalingen van de spreuken van *Hávamál*, daar sluit zijn keuze voor eenvoudige, alledaagse taal het best aan bij de sfeer van de teksten.

Helaas echter wordt de lezer (en waarschijnlijk niet alleen de filoloog) keer op keer in zijn leesplezier gestoord door de vertaalde namen die al te vaak ofwel lachlust ofwel ergernis opwekken (vooral waar ze de sfeer van het gedicht doorbreken), door vertalingen die uit de toon vallen (een woordkeuze b.v. die niet bij de sfeer van een bepaald gedicht past), door de vaak merkwaardige weergave van de kenningen (met-die-pretentieuze-streepjes-ertussen), en tenslotte maar al te vaak door zinnen die niet lopen en allerlei storende taal- en/of drukfouten. De filoloog tenslotte valt meermalen over overbodige, aanvechtbare en pretentieuze opmerkingen in het notenapparaat.

Otten koos naar eigen zeggen voor een aanpak die het werk zo toegankelijk mogelijk moest maken, "zonder het oorspronkelijke werk ... te schaden" (p.403). In deze opzet is hij mijns inziens slechts ten dele geslaagd; misschien spreekt de vertaling een lezer voor wie de teksten nieuw zijn, aan, maar de lezer met enige kennis van de grondteksten raakt geërgerd door de hierboven vermelde eigenaardigheden en tekortkomingen van Ottens tekst die in zijn ogen het oorspronkelijke werk wel degelijk schaden, vooral wanneer ze de sfeer, de essentie van de gedichten aantasten.

Moet een vertaling niet vóór 'wetenschappelijk' of 'literair' bovenal *getrouw* zijn, proberen de *essentie* van een tekst in een bepaalde taal uit een bepaalde tijd te begrijpen en over te brengen naar een tekst in onze taal en onze tijd?

Otten koos voor een vertaling die "zich spiegelt aan onze tijdgeest" (p.404). Daarom probeerde hij niet de oorspronkelijke dichtmaten te volgen en vertaalde hij bijna alle namen. Zijn keuze voor een lossere vorm verandert de teksten wel, maar tast ze niet in hun essentie aan; zijn keuze voor het vertalen van de namen en vooral de manier waarop hij dat deed, tast de teksten naar mijn oprechte overtuiging wél in hun essentie aan, maakt ze namelijk meer dan eenmaal belachelijk. Dit geldt ook voor een aantal andere zaken, maar nergens zo pijnlijk als hier.

Op een aantal van de bezwaren zal nu nader worden ingegaan.

De grondtekst

Otten verklaart dat hij alles wat er in de Codex staat vertaald heeft en niets heeft weggelaten of toegevoegd. Welke teksteditie hij gebruikt heeft vermeldt hij niet expliciet, waardoor het niet goed mogelijk is zijn verklaring te controleren. De bibliografie noemt twee uitgaven van de tekst, die van Wimmer en Jónsson uit 1891 en die van Neckel-Kuhn uit 1983. Aangezien de vertaling op enkele punten afwijkt van de uitgave van Neckel-Kuhn (in het vervolg NK), met name op het gebied van de nummering van de strofen, neem ik aan dat beide uitgaven gebruikt zijn. Bij zijn weergave van de Oudijlandse namen gebruikt Otten soms de Nieuwijlandse spelling van de namen, bv. in de IJlandse titels van de gedichten, zodat ik me afvraag of hij misschien ook nog een Nieuw-ijlandse uitgave gebruikt heeft.

Het corpus

Otten heeft alle liederen uit de *Codex* vertaald, en daarnaast enkele andere teksten, die men doorgaans samen met de *Codex* uitgeeft, omdat ze nauw aansluiten bij vorm en inhoud van de daarin opgenomen gedichten. Behalve de teksten uit de *Codex* vertaalde hij *Baldrs draumar*, de *Grottasöngur*, de *Rígsþula* en de *Hlöðskviða*, niet echter de *Hyndluljóð* (wél in NK). De aantekeningen informeren over de herkomst van de grondteksten, bij *Baldrs draumar* werd dit vergeten.³ In de aantekening over de grondtekst van de *Hlöðskviða* moet een stukje ontbreken, aangezien wat er nu staat pertinent onjuist is: "Hlöðskviða is bewaard gebleven als *Hervarar saga ok Heiðreks*" (p.394); het gedicht bleef bewaard als een onderdeel van de *Hervararsaga*, ingepast in het laatste gedeelte van deze saga.

Ook heeft Otten een deel van de *Völsunga saga* vertaald en wel het fragment dat de lacune in de *Codex* overbrugt, een gelukkige gedachte, omdat deze vertaling de niet ingevoerde lezer informatie biedt met behulp waarvan hij de teksten na de lacune beter kan volgen. Minder gelukkig is het dat hij in zijn aantekeningen de saga hardnekkig 'sage' noemt en er daarmee blijk van geeft het onderscheid tussen een sage en het literaire genre 'saga' niet te kennen of niet te willen eerbiedigen.

Otten heeft ervoor gekozen de teksten die niet tot de *Codex* behoren een thematische plaats in zijn vertaling te geven, dwz. dat hij de mythologische gedichten tussen de mythologische gedichten uit de *Codex* heeft geplaatst en de *Völsunga saga* op de plaats van de lacune, daarmee de oorspronkelijke ordening doorbrekend. De *Hlöðskviða* volgt naar oude traditie op de heldendichten.

De termen 'mál' en 'kviða' in de titels van de gedichten worden consequent met 'lied' en 'ballade' vertaald. Mijns inziens is de benaming 'ballade' in deze teksten niet op zijn plaats: de ballade is een ander, jonger, genre met een andere 'metrische' structuur en een ander soort rijmbinding. Ook al kunnen we in deze vertaling niet zien hoe groot de verschillen zijn tussen de structuur van het Oudgermaanse vers en die van de ballade, dan nog is de keuze van de titel 'ballade' misleidend.

Geen Oudgermaanse dichtmaten

---

³ AM 748 4to.

Om de teksten zo toegankelijk mogelijk te maken heeft Otten namen vertaald en bewust afgezien van een poging de prosodische regels van de edda-poëzie (voor zover bekend) te volgen, omdat volgens hem "het keurslijf van een ons onbekende versvorm" de tekst "ouderwets" zou maken (p.404).

Over zijn keuze voor een vrije vorm wil ik kort zijn, het is *zijn* keuze en het leest soms goed. Hij verving de korte versregels door langere, soms ritmische, regels en hij verving het strakke principe van de alliteratie als drager van de vorm door een vrij en overvloedig gebruik van alliteraties. Het gevolg daarvan is dat hij soms omwille van de alliteratie inconsequenter vertaalt dan deze recensent lief is.

Te ver gaat Otten naar mijn smaak als hij de *Atlamál* in proza vertaalt, weliswaar niet zonder dit te verantwoorden (p.384), maar daarmee toch al te zeer ontkennend dat het gedicht 'lied' heet en niet 'saga' of þátr.

Dat het proberen de Oudgermaanse versbouw toe te passen tot een ouderwetse tekst zou leiden, lijkt mij onjuist: de versbouw van de edda-gedichten is bv. heel wat lossier dan menige ons bekende dichtmaat. Zelfs als we de regels niet tot in de puntjes nakomen is het zeer wel mogelijk deze versbouw in onze taal na te volgen. De vertaling van Jan de Vries toont dat overtuigend aan.

De vertaling van de namen

Otten heeft het grootste gedeelte van de namen (eigennamen, bijnamen, geografische en mythische of fantasienamen) vertaald, omdat deze volgens hem "onvertaald donkere vlekken blijven die als onuitspreekbaar abracadabra de niet-ge oefende lezer aanstaren" (p.404).

Hoewel het ontegenzeggelijk verhelderend kan zijn om de betekenis van een naam te kennen, kleven aan een dergelijke aanpak grote bezwaren: een zeer groot deel van de namen in de Edda is moeilijk verklaarbaar, dubbelzinnig of onverklaarbaar; dit maakt dat een groot deel van de vertalingen meer een produkt van de fantasie werd dan gebaseerd is op feitelijk weten. De vraag is daarom of Ottens aanpak de donkere vlekken op een aanvaardbare manier heeft ingevuld, of zijn vertaalde namen de teksten naderbij brengen. Bij het negatieve antwoord dat ik op deze vraag moet geven, speelde niet zozeer het feit een rol dat de vertaler hier rijkelijk zijn fantasie gebruikt heeft, ook niet het feit dat hij namen soms aanwijsbaar fout vertaalt, maar vooral het feit dat zijn vertalingen sommige

teksten lachwekkend maken, dat soms de stijl van een eddatekst onaanvaardbaar geweld wordt aangedaan. Dit geldt in de eerste plaats voor vrijwel alle mythologische gedichten, maar ook menig heldengedicht wordt door vertaalde namen ontsierd.

Als positief kan gezien worden dat opsommingen als b.v. die van de dwergen in *Völuspá* nu geen onuitspreekbare barrière meer zijn, maar een zekere zin gekregen hebben, en dat geldt ook voor andere opsommingen, b.v. de catalogus van Odinsnamen aan het einde van het gedicht *Grímnismál*. Hoe men ook over de vertalingen moge denken, een stijlbreuk leveren ze niet op, omdat ze min of meer afzonderlijke secties van de gedichten vormen.

Anders is het met de vele namen in de teksten. Otten vertaalt alles, behalve als het 'ingeburgerd' is. Wie echter maakt uit wat ingeburgerd is en bij wie? Zijn b.v. Volundr, Reginn en Fáfnir wél, Skírnir en Gerðr niet ingeburgerd? Immers, de eersten verschijnen als Völund, Reginn en Fafnir, de laatsten als Blinker en Ginder.

Waar het voor de hand ligt om *bijnamen*, immers doorgaans een bepaald kenmerk van iets of iemand beklemtonend, of namen die zéér duidelijk verwijzend zijn als die in de *Rígsþula*, te vertalen, lijkt het mij een verkeerde keuze om de *eigenamen* van wie dan ook, ase, reus, alf, dwerg of ander mythisch wezen in de lopende tekst te vertalen, tenzij eventueel in de index. De vertalingen storen de tekst en wekken meer dan eens een verkeerde indruk, b.v. in de reuzennamen. Hier verschijnen o.m. de oerreus Ymir als Bruller, Vafþrúðnir als Sterke Mangelaar, Hymir als Hommer, Þrymr als Heibel en daarnaast vinden we namen als Sjaal, Grommer, Hosklos, Bruller uit het Leem, Knoert enz. enz. De vertaalde namen drukken de reuzen het niet altijd terechte stempel van grote en grove lachwekkendheid op. De reuzen worden in de *Edda* echter niet altijd als lachwekkend gepresenteerd, maar ook als te respecteren en gevaarlijke oerwezens.

Gezegd moet worden dat de verdietste namen soms geestig en ingenieus zijn en de sfeer van een tekst goed treffen, b.v. in de *Rígsþula* 23:

De dochters kregen de volgende namen:
Deern en Bruidje, Nuf en van Zessenklaar,
Kwebbel en Roddel, Ratel, Ega, Bakvis en Dame...

Doorgaans echter doorbreken de vertaalde namen de sfeer van de tekst, soms alleen al door hun vormgeving, maar vooral omdat ze vaak uit de toon vallen, de sfeer van het gedicht doorbreken:

...met Het Dier van het Slagveld vecht hij./ Met twee handen stoot hij de zoon van De Klotser/ het zwaard in het hart (Vsp.52); de runen van Goddelijke afkomst/gemaakt door hogere machten/gekleurd door Grote Mummelaar (Háv.80); ik vond de dochter Van Hermafrodiet in het bed (Háv.97); de befaamde zoon van Plomp, de vader van Bestla (Háv.140); Wees niet bang voor De Slachter van Sjaal (HH1.20); enz. enz.

Hinderlijk is ook de vormgeving van de namen, de keuze voor met hoofdletters afgedrukte lidwoorden: Het Grasland, De Pels, De Klotser, Het Land der Liefde. Waarom eigenlijk zo vaak lidwoorden, waarom niet gezocht naar samengestelde namen als in de grondtekst, waarom moeten zoveel namen zo zonderling omschreven worden? De andere namen van de godin Jord (waarom trouwens onvertaald gebleven?) zijn nu Het Veld en Het Grasland, Gimir heet hier De Zee. Dit leidt tot teksten als:

...Dan komt de geweldige zoon van Het Grasland (Vsp.53); hou dan links aan, tot in het Land Van De Mannen, daar zal Het Veld haar zoon Thor kunnen zien (Hrbl 56); hoe krijg ik het jonge ding te spreken / zonder de teven van De Zee? (Skm.11);

Geen van bovenstaande namen heeft in de grondtekst een lidwoord. Storend is vooral het opduiken van vertaalde namen in de heldenliederen. Hier heeft Otten aanmerkelijk minder namen vertaald dan in de mythologische gedichten, geen namen van helden en namen van bijfiguren slechts als ze een poëtische functie hebben.⁴ Dit leidt b.v. tot de in mijn ogen vrij absurde situatie dat Gunnar en Högni in *Atlamál* 28 vergezeld worden door een Zeeleeuw en Högni's zonen Sneeuwaker en Zonnewaker. Gudrun moet zich in de *Guðrúnarkviða in þriðja* meten met Tekort. In de *Atlakviða* verschijnt geheel onverwacht een Loeier. Nog afgezien van de vraag of Hjalli wel 'Loeier' kan betekenen is het de vraag

---

⁴ zie de Verantwoording, p.404.

of de poëtische functie van Hjalli's optreden hier gediend wordt door de vertaling van zijn naam. Wél levert de vertaling een goede alliteratie op: Loeier de lafaard. Vooral in de *Helgi*-liederen is het onduidelijk waarom Otten sommige namen wél en andere niet vertaalt; het door elkaar voorkomen van vertaalde en niet vertaalde namen leidt tot absurde teksten als: <het is de zus van De Zegeloper en Högni.> (HH2,4) of: "Een heette Alfhild, hun zoon heette De Pels, zijn tweede heette Særeid, hun zoon heette Fluiter. De derde heette Sinrjod, hun zoon heette Deuntje." (HHj.proza, p.130).

Voor de *plaatsnamen* gelden dezelfde bezwaren: zijn Wimpervelden of Ziedende Slee minder abracadabra dan Brávellir of Brunavágar, is De Wendende Tempel duidelijker dan Vandilsvé, en denkt een Nederlander bij Het Turfhuis en De Zonnehof niet aan andere dan mythische plaatsen? Ook hier constructies Met Hoofdletters als Het Troebele Eiland, Hoogland der Liefde, De Maanbergen enz.

Regelmatig, maar niet altijd, worden meervouden bij samengestelde plaatsnamen enkelvoudig of omgekeerd. Van enige consequentie in de keuze van de mogelijkheden is geen sprake, zoals uit de voorbeelden moge blijken: De Asbergen, Hemelse Bergen (mv. Jassarfjoll, Himinfjoll) naast bv. Sneeuwberg, Zonneberg, De Vlammenberg (mv.: Snæfjoll, Sólfjoll, Logafjoll). Himinbjorg (=mv. van bjarg, rots) > Hemelberg, Hlébjorg > Rustklip. Vínbjorg in Gðr.II,33 wordt Wijnberg (in de aant.) en Wijnburg (in de tekst) en volgens de aantekening gaat het om de verzonnen naam van een stad! (p.373,33). Hemelse Weide en Windstille Wei gaan terug op resp. mv. Himinvangar en enk. Hlévangr.

Hringstaðir (mv.) > Kringstad, maar de tekst van HHI,8 heeft zowel -staðir (m.mv.) als -stoð (v.enk., een ander woord). -heimr wordt doorgaans met 'rijk' vertaald (Vanaheimr > Wanenrijk), maar ook vinden we De Zonnehof (mv. Sólheimar). Het mv. Úlfsdalir > Wolfsdalen, maar Ydalir > Taxusdal. Het enk. -steinn blijft in het ene geval enk., wordt in een ander geval mv. (Arendsrots, De Wolfsrotsen). Vágar (mv. van vágr, baai) wordt Behaaglijke Baai (Unavágar) of Stormende Golven (Élivágar) en - last but not least - Ziedende Slee (Brunavágar)! Wat de vertaler zich hierbij heeft voorgesteld gaat mijn voorstellingsvermogen te boven.

Tenslotte heb ik ook bezwaren tegen de weergave van namen die bepaalde geslachten aanduiden: 'Buðlingr', een afstammeling van Buðli wordt 'Budling', maar de geslachtsnaam 'Buðlungar' (een reguliere

meervoudsvorm bij 'buðlingr' wordt 'Budli's' (als ware 'Buðli' een achternaam). Hetzelfde gebeurt met de geslachtsnaam 'Gjúkungar' die in de tekst als 'Gjúki's' verschijnt. Waarom werd hier niet gekozen voor aansluiting bij b.v. Nevelingen: Gjúkingen, Budlingen? En waarom laat Otten 'Ynglingar' (afstammelingen van Yng(v)i) staan, maakt hij 'Skjöldungs' van 'Skjöldungar' en 'Völsungs' van 'Völsungar', maar vertaalt 'Haddingjar' als 'Haren', 'Hundingjar' als Hondezonen en 'Ylfingar' als Wolvezonen?

De vertaling van telkens terugkerende termen en formules

Hoewel het niet altijd mogelijk is een bepaald woord altijd op dezelfde manier te vertalen, b.v. omdat de exacte betekenis context-gebonden is, moet een vertaler zich ervoor hoeden dat hij aanzienlijk meer variatie aanbrengt dan zijn grondtekst biedt. Het geven van verschillende vertalingen van een en hetzelfde woord is alleen dan gerechtvaardigd als een woord een hele reeks betekenissen heeft die niet door een en hetzelfde woord in de doeltekst gedekt kunnen worden (een woord als 'ráð' b.v.). Maar als het om woorden met een eenduidige basisbetekenis gaat zou een vertaler moeten kiezen voor in principe één tegenhanger, zeker in teksten als de hier besprokene waar de terugkeer van bepaalde woorden en zinswendingen typerend is voor de stijl. Typisch kenmerkende verschijnselen zouden zoveel mogelijk gehandhaafd moeten blijven.

Uit het bovenstaande is al gebleken dat de vertaler er bij zijn vertalingen van de plaatsnamen niet voor terug schrikt bepaalde woorden telkens anders te vertalen: 'vágr, mv. vágar' (baai, golven) wordt 'baai, golven' of 'slee'; 'heimr, mv. heimar' wordt (Wanen)rijk, (Zonne)hof, (Het Turf)huis (Móinsheimar), (Morgen)land (Árheimar).

Ook buiten de plaatsnamen gebeurt dit op grote schaal. Het in *Háva-mál* veel voorkomende begrip 'geð' wordt vertaald met: geest, verstand, aard, gedachten en een aantal omschrijvingen. In dit geval lijkt mij de variatie verdedigbaar, omdat de context tot verschillende vertalingen dwingt. Anders is het met een begrip als 'regin' (een woord dat de goden aanduidt), veel voorkomend in de drie grote gedichten over de wereld (*Völuspá*, *Vafþrúðnismál*, *Grímnismál*), dat op vele manieren vertaald wordt, terwijl dat in feite niet nodig is; ik vond 'heersers, machthebbers, goden' en 'vorsten'. In vele gevallen beïnvloedde de alliteratie waarschijnlijk de keuze: 'hoogheilige heersers, helpende heersers,

vriendelijke vorsten, milde machthebbers'. De term 'ragna rök' wordt eveneens variërend vertaald: 'het verzwelgende lot van de goden, het verscheurende lot van de goden, het einde der tijden'.

Vertaalt Otten van alle aanduidingen voor de goden alleen 'regin' inconsistent, anders is het met de woorden voor reus. Het IJslands kent een reeks begrippen, die in de *Edda* vrijwel synoniem zijn: voor de reuzen 'iotunn', '(hrím)þurs' en eenmaal 'troll', voor de reuzinnen 'gýgr' en eenmaal 'trollkona'. Otten geeft 'iotunn' vrij consistent weer met 'reus', 'þurs' met 'trol', voor 'hrímþurs' (rijpreus) verzint hij een eigen woord 'ijsbult' (lelijk), maar daarnaast vinden we ook nog 'Onmens' en 'Gevaarte'. Meer variatie dan zijn grondtekst biedt vinden we in Vþm.30 en 33, waar 'inn fródi iotunn' soms vertaald wordt met 'die wijze reus' en dan plotseling met 'het ervaren Gevaarte'. De reuzinnen worden 'trolwíjfr', 'trolvrouw', 'trollepak' en 'Dragonder' en ook hier varieert de vertaler meer dan zijn grondtekst. De keuze van het woord 'dragonder' kan ik niet erg gelukkig noemen, niet in de Thors-kenning 'hij, die-Dragoners-laet-grienen' (Hym.14) en zeker niet in de tweede strofe van de *Völuspá*, waar het staat op de plaats van een tot nu toe onverklaarbaar woord en mijns inziens op onvergefelijke wijze uit de toon valt:

Ik herinner mij Reuzen in oertijd geboren,
die mij in vroeger tijden opgevoed hebben.
Negen werelden ken ik, negen Dragoners,
de grootse Maatboom onder de aarde.

Deze voorbeelden mogen volstaan om te laten zien hoe vrij Otten met zijn grondtekst omspringt. Het zou mogelijk zijn vele andere voorbeelden te geven, vooral uit het gedicht *Hávamál*, dat gekenmerkt wordt door een groot aantal herhalingen van woorden, die door Otten vaak variërend worden vertaald.

Wat betreft de vele 'formules' in de teksten, herhalingen van zinnen, al dan niet met een lichte variatie: deze zijn over het algemeen door Otten gerespecteerd. Daarom is het onbegrijpelijk dat hij het driemaal herhaalde '(Eldz) er þorf, (Vatz) er þorf, (Vitz) er þorf' (vuur heeft nodig, water heeft nodig, verstand heeft nodig) in de strofen 2 t/m 5 van *Hávamál*, waardoor zo sterk de nadruk gelegd wordt op de zaken die een reiziger absoluut

nodig heeft op zijn tocht, niet met iets overeenkomstigs heeft vertaald. De eerste regel van strofe 5 wordt ook verkeerd vertaald: "Wie veel reist heeft verstand als bagage". Hier ontbreekt 'nodig', het woord waar het om gaat. In de volgende strofen worden de verstandige reiziger en de domkop vele malen tegenover elkaar gezet. Strofe 5 is daarop een inleiding.

Stijl en stijlbreuk

Ottens tekst biedt, het werd al eerder gezegd, zowel passages die erin slagen iets van de sfeer van de oude teksten over te brengen (vooral in de gedichten rond Sigurd en Gudrun) als teksten waarin de sfeer van de teksten niet getroffen of zelfs verstoord wordt. Hierboven werd al een voorbeeld van duidelijke 'stijlbreuk' in de tweede strofe van de *Völuspá* gegeven: die dragonders passen niet in de sfeer van dit mysterieuze en verheven gedicht.

In andere gevallen is het niet zo gemakkelijk om te zeggen dat iets in de vertaling uit de toon valt, immers eerst moet men dan wel heel goed weten hoe de toon is en dat is moeilijk bij een zo oude tekst. We weten daarom wel dat *Hárbarðsljóð* een grof gedicht is, maar niet precies hóe grof, en dat geldt ook voor de twistgesprekken in sommige gedichten. Ook is het moeilijk de preciese gevoelswaarde van de vloek in *Skírnismál* vast te stellen. In dit soort teksten is Otten op zijn inventiefst en vertaalt hij vaak heel erg vrij. Menigmaal verandert hij t.o.v. de grondtekst, doorgaans door er iets aan toe te voegen en duidelijk met de bedoeling zijn tekst zo leuk en beeldend mogelijk te maken. Hij blijkt een grote voorkeur voor platte en nogal puberaal aandoende taal te hebben. Ik geef een aantal voorbeelden en laat het aan de lezer over om vast te stellen of hij deze 'vrije varianten' al dan niet verantwoord vindt: "Vill þú tolo lengri?" (wil je nog meer horen) wordt 'Wat zeik je nog langer' (HHI,43); "deili grom við þic" (iets als: moge de duivel je halen) wordt 'Ga met je moer ouwehoeren!' (HHI,44); *Hárbarðr in raga* (H.de lafaard óf de onmannelijke) wordt 'lijp wijf' (Hrbl.51).

In de *Lokasenna* wordt Loki een 'perverse trut' genoemd en Thor gebruikt krachtige taal als 'of ik smijt met Mjollnir, de machtige moker, je smoel dicht'. In de *Þrymskviða* vinden we zinnen als: 'laten we Thor in het bruidswit hijsen' (15); 'een week wijf zal ik zijn voor de Asen' (17); 'Heibel boog naar haar voile voor een smakkerd' (27); 'een kleun met de moker' (32). Maar ook in een ernstig gedicht als *Sigrdrífumál* vinden we

konor vertaald met 'wijven', *oldrnál* als 'zatteklap' en een zin als *at þú þingi á / deilit við heimsca hali* (lett. ruzie niet met dwazen) wordt rijkelijk sterk vertaald met 'ruzie niet op het Ding / met eentje die zwetst uit zijn nek' (24). Ls.26 vertaalt *í baðm um tekit* (in je armen genomen) met 'liet jij ... hijgen boven je borsten'. Hblj.13 vertaalt *scylda ec launa kogursveini þínom kanginyrði* (ik zou jou, kleuter, je spottende woorden lonen) met 'je krijgt een pak slaag op je poepluier / voor je snotapengedrag'.

Naar mijn smaak gaat Otten te ver met vertalingen als: 'meteen liet Freyja van schrik maar een scheet'; 'zij zeken zich leeg in jouw mond'; 'ik smijt je smoel dicht'; 'ik beuk de klip-op-je-schoften los van zijn stam'; 'perverse trut' (alles te vinden in Ls.).

Van drinken en drinkgelagen is vele malen sprake in de *Edda* en gezien de belangrijke functie die deze activiteit in het leven vervulde, is dat niet verwonderlijk. Bij drinkgelagen werd veel gedronken, dronken worden was geen schande, veeleer was niet tegen drank kunnen een schande. Als Otten drinken en drinkgelag met '(het) zuipen' vertaalt is dat een formeel juiste vertaling, die op enkele plaatsen ook goed op zijn plaats is, namelijk daar, waar sprake is van 'ofdryccia', maar op andere plaatsen, gezien de ándere gevoelswaarde, beter vermeden kan worden en zéker in Háv.13. 'De reiger der vergetelheid zweeft boven het zuipen', waar het woord 'zuipen' in sfeer niet past bij de rest van de strofe. Dit geldt ook voor de beginregels van de *Hýmiskviða*: 'Ooit maakten krijgshaftige goden een jachtbuit, / zij wilden gaan zuipen tot zij verzadigd waren'.

Geen stijlbreuk, maar een verdoezelen van een kenmerk van een tekst vinden we in de *Völuspá*. Een van de eigenaardigheden van dit gedicht is dat de zieneres afwisselend in de ik- en in de zij-vorm spreekt, iets dat wezenlijk bijdraagt aan de mysterieuze indruk die het gedicht wekt en, dat is waar, ook vragen oproept over de tekst. De vertaler heeft deze afwisseling laten vervallen, in zijn tekst bestaat slechts de ik-vorm. Hoewel dit zonder enige twijfel de duidelijkheid dient, moet het toch als een niet verantwoorde aantasting van de grondtekst beschouwd worden.

Tenslotte is het me opgevallen dat in een vertaling die er zozeer naar streeft aan te spreken, makkelijk toegankelijk te zijn, opvallend vaak 'mij, jij, zij' gebruikt wordt op plaatsen waar men eerder 'me, je, ze' zou verwachten.

De kenningen

De vertaling van de kenningen is een hoofdstuk apart. Deze poëtische omschrijvingen van belangrijke begrippen (waaronder altijd begrippen als 'man, vrouw, zeeman, krijger, vorst, strijd, wapens, dieren die met de strijd geassocieerd worden als wolven, raven en arenden'; daarnaast omschrijvingen van goden en reuzen) vormen een belangrijk versierend én structurerend element van de skaldenpoëzie, maar ze worden ook in eddapoëzie gevonden, in sommige gedichten nauwelijks, in andere in hoge concentratie, b.v. in de *Helgakviða Hundingsbana I*. Voor een vertaler vormen ze een uitdaging: hoe maak ik iets dat mijn doelgroep kan begrijpen zonder al te veel uitleg? Want zonder uitleg gaat het niet, men moet hier althans enigszins op de hoogte zijn van een aantal verhalen die de stof voor kenningen leveren. Jan de Vries loste het probleem op door uitleg onder aan de pagina, bij Otten staan de verklaringen in de noten en dat is een mijns inziens voor de leesbaarheid ongelukkige oplossing. Een lezer wil niet continu in zijn leesplezier gestoord worden door achterin het boek te moeten gaan opzoeken wat er in de tekst staat, zonder dat zoeken echter is de tekst soms onbegrijpelijk.

Otten geeft aan dat het om een kenning gaat door streepjes tussen de delen te plaatsen, een oplossing die mij pretentius voorkomt. De streepjes zijn in feite overbodig, de tekst kan ook zonder hen begrepen worden: verdeler-van-zwaarden, man-met-de-helm, taal-van-het-zwaard enz. Als de tekst niet begrepen wordt ligt het aan de kenning zelf: de wezens-der-wonden (walkuren), het paard-van-de-Trol (wolf), het voer-der-raven (de doden) (HHI,54).

Otten is niet op zijn best in de vertalingen van de kenningen; ze zijn vaak duister, zelden inventief, en vaak ronduit lelijk. Enkele voorbeelden: een woord als 'strijd' wordt bij hem o.m.: zwaardenverzameling, zwaardherrie; voor 'zwaard' vond ik vertalingen als: bloedslang, wondenvuur, bloedpaal, slagdoorn. Soms zijn dit letterlijke vertalingen van de grondtekst. In het verband van de Nederlandse tekst⁵ doen dergelijke omschrijvingen vaak absurd aan:

---

⁵We weten niet zeker hoe dergelijke kenningen in het IJslands beleefd werden (wél, dank zij Snorri Sturluson, dat ze een belangrijk onderdeel van de skaldenpoëzie vormden), maar een indicatie ervan dat ze mooi gevonden werden en ervaren werden als verrijking van een vers vinden we misschien in het feit dat de kenningen nog eeuwenlang in de *rímur* gebruikt werden.

De krijgsheren trokken op naar de zwaardenverzameling (HHI,13); terwijl het woud-met-de-halsbanden de schatten verdeelde... (Sg.46); (ze zag) zijn bergplaats-van-moed doorploegd door het zwaard...GðrI,14); Zijn bloedpaal, met goud omwoeld, legde de... koning tussen ons in (Br.19); laat geen enkele man achterblijven, / die met zijn wondenvuur weet te zwaaien (HHI,51).

Dit soort zinnen lezend vraag ik me af of het in dit geval niet zinvoller geweest zou zijn om af te zien van het min of meer letterlijk vertalen van de kenningen en een alternatief in het nederlands te verzinnen dat meteen begrepen kan worden. Het zou de toegankelijkheid - immers een hoofddoel van deze vertaling - zeker vergroot hebben.

Vertaalfouten

Wie heden ten dage de *Edda* vertaalt, hoeft geen grote fouten te maken in die tekstgedeelten waar communis opinio over bestaat: er zijn commentaren en vele vertalingen in de handel, het is ook mogelijk erachter te komen welke hulpmiddelen betrouwbaar zijn en welke niet: grote valkuilen kunnen dus vermeden worden. Problematisch zijn de 'donkere plekken', de plaatsen die men niet goed kan interpreteren. Daar heeft men twee mogelijkheden: men vertaalt die plaatsen niet (maar vermeldt dat wél) of men kiest voor een van de interpretaties. Otten koos voor de laatste mogelijkheid, heeft het zich daarmee niet gemakkelijk gemaakt en wil dat in de aantekeningen ook weten.

Een enkele maal wijkt hij welbewust af van wat communis opinio is en dat zijn de plaatsen waar aan het licht komt dat hij het Oudijsslands niet voldoende beheerst en soms niet genoeg van de achtergronden weet. Ik geef een kleine bloemlezing uit de vele voorbeelden:

Het meest opvallende voorbeeld vinden we in Háv.50, de beroemde strofe over de boom op de kale rots: "*Hrørnar þoll, sú er stendr þorpi á...*" (de den sterft af, die op een kale rots staat). Otten maakte ervan: "De pijnboom kwijnt weg bij een gehucht..." en geeft in de aantekeningen een uitgebreide verklaring van zijn interpretatie. Dat zijn interpretatie niet kan hangt op één klein woordje: *á* betekent nooit *hjá*, bij; in de context hier kan het alleen maar *op* betekenen.

Een tweede voorbeeld vinden we Vkv.9: "*Gecc brúnni bero hold*

steikía..." (hij ging het vlees van een bruine beer braden).⁶ Otten: "Bruin begon het berinnevlees te braden..."; de bijbehorende aantekening meldt dat Völund zich als Alf in een dier kan veranderen, een onbewijsbare bewering, die hij in noot 29 herhaalt, nu om te suggereren dat Völund er als zwaan vandoor gaat. Is Otten niet op de hoogte van de traditie dat V. met behulp van zijn broer en een stel zelfgemaakte vleugels ontsnapte?

Vkv.30: "*enn hann á salgarð settiz at hvílaz*" (en hij *ging* op de muur *zitten* uitrusten); 'hij' is hier waarschijnlijk Völundr, die zojuist vliegend van het eiland ontsnapt is. Otten: "Nidud zat tegen de muur, rustte wat uit..."

HHL.53: "*sá hafði hilmir hart móðacarn*." (die vorst had een hard hart (lett.'moed-noot')). Otten: "de man-met-de-helm had de moed van een eik". Otten heeft dus die noot of eikel willen bewaren, maar er zo wel een vreemde tekst van gemaakt.

Sg.60: "*Þvíat hánom Guðrún grýmir á beð, / snorpom eggjom, af sárom hug*." (want hem bezoedelt G. in bed / met een scherp zwaard, vanuit een bedroefd/boos gemoed). Bij Otten: "want Gudrun zal hem besmeuren in bed / met een scherp zwaard door haar verwond hart." Deze vertaling is grammaticaal gezien niet mogelijk.

Sd.29: "*druccinn deila scalattu við dólgríðo...*" (dronken moet je geen ruzie maken met krijgers...) Otten: "zoek dan geen heibel met dronken krijgers...". 'druccinn' hoort bij 'þú/-tu'.

Akv.36: "*iofrom neffolom*." (bleekneuzige krijgers) wordt bij Otten 'vuurrode krijgers', met in de noten een opmerking over hun vergevorderde staat van dronkenschap.

De aantekeningen

Bij een literaire vertaling zou het aantal noten zo beperkt mogelijk moeten zijn, om de aandacht van de lezer niet al te vaak van de tekst af te leiden. Bij een vertaling van de *Edda* is het vrijwel onmogelijk het zonder noten te stellen, maar een goede inleiding bij de tekst, enkele essentiële toelichtingen én eventueel een beperkte literatuurverwijzing zouden moeten volstaan. Otten geeft in de Aantekeningen een beknopte inleiding bij iedere tekst en daarnaast veel noten. Hier demonstreert hij dat hij de

---

⁶Er is hier een grammaticaal probleem: men zou niet 'brúnni' (dat.v.enk.), maar 'brúnnar' (gen.v.enk.) verwachten.

”wetenschap niet links heeft laten liggen” (p.405). Een echt commentaar vormen zijn Aantekeningen echter niet, want een vermelding van de bronnen van zijn kennis is daar vrijwel altijd afwezig. Dit geeft de Aantekeningen een vrijblijvend karakter. De lezer vraagt zich voortdurend af: hoe weet hij dit of waar haalt hij het vandaan? Het gevaar dat de lezer hier met verkeerde informatie en subjectieve interpretaties geconfronteerd wordt, is niet gering. De stellige toon waarop de teksten gesteld zijn suggereert groot weten en diepe kennis, argumenten echter vinden we niet of nauwelijks en een blijk van twijfel aan de eigen beweringen al helemaal niet.

Ook hier zal ik volstaan met slechts een enkel voorbeeld uit een lange rij: 316,3: over Freyja: ”In haar verenkleed (wolken) zweeft zij over de aarde en laat haar tranen vallen, die op aarde in gouden graankorrels veranderen.” Waar komt deze interpretatie vandaan? 326: de noten 9-10 en 29 bij de *Völundarkviða* zijn hierboven al genoemd. De bewering in noot 8 naar aanleiding van de ring die Völund mist, is even stellig als vrijblijvend: De armband is van Alwijs geweest en verleent Völund bovennatuurlijke kracht. Pas als Völund de armband terug heeft kan hij zichzelf bevrijden.” Wederom: hoe weet hij dat en is het wel waar?

Eveneens *vrijblijvend*, want niet beargumenteerd, is de opmerking op p.354, pr.: de plaatsaanduiding moet niet al te letterlijk worden genomen, de sagaschrijvers waren berucht om hun slordige geografische kennis.

Uiterst *onduidelijk* is zijn verklaring van de kenning *Ognar ljómi* (de glans van Ógn; Ógn is een rivier, de glans van de rivier: goud) in HHI,21 en Fm.42. In de noot bij HHI,21 op p.333 lezen we: ”De Griijnzende Gloed: een kenning voor goud. In Fm.42 wordt hiermee de Nevelingenschat bedoeld. Deze ligt op de bodem van de Rijn en bezorgt een ieder ongeluk die hem probeert te verwerven.” Op p.352 echter lezen we: ”De Griijnzende Gloed: een rivier (Ogn), een kenning voor goud...”. De uitleg over de Nevelingenschat is op p.333 overbodig, maar niet overbodig ware geweest een uitleg van de kenning. Die vinden we noch hier, noch op p.352.

348.pr. voorafgaand aan *Reginsmál*: De otter vreet zijn vis met toegeknepen ogen, omdat hij het niet verdragen kan dat de vis onder zijn ogen slinkt. Noodzakelijke noot? Overbodige noot! 383,pr. noemt Guðrún in de *Atlakviða* de vijand van haar broers. Een vergissing?

En hoe moet de volgende zin op p.346 verstaan worden?: ”Doordat het

lied ons terugvoert naar de oertijd en naar de wereld van Goden en Reuzen, zijn er naast een aantal mythologische elementen ook didactische spreuken in het verhaal opgenomen”.

368,3: hier weet de vertaler méér dan de geleerden, die het er nog steeds niet over eens zijn wat 'vikingr' nu precies betekent: "Het woord 'vikingr' betekent 'mannen van de baai'."

Het is mogelijk bovenstaande voorbeelden uit te breiden tot een lange reeks, maar hopelijk volstaan zij om aan te tonen dat de aantekeningen veel foutief, onnodig en op verkeerd spoor zettend materiaal bevatten.

De spelling van de IJslandse namen

Hoewel Otten het merendeel van de IJslandse namen heeft vertaald, gebruikt hij ze zo nu en dan toch in onvertaalde vorm (bv. in de titels) en nam hij ze in de index op. Zijn spelling van de namen is echter niet consequent. De lezer die met het IJslands vertrouwd is, vraagt zich keer op keer af volgens welke principes de Oudijislandse namen gespeld zijn, met name die waarin *o* of *io* voorkomen. We vinden hier soms de Nieuw-IJslandse spellinggewoonte *o,io > ö/jö*, maar daarnaast vinden we ook *o/io > o/jo*, waarbij dan waarschijnlijk NK gevolgd werd, b.v. Göll (NK Goll), Skögul (NK Scogul), Röðulsfjöll (NK Röðulsfiöll), maar Niðarfjöll, Fjölfnir naast Fjölfnir enz. enz. In de aan onze taal aangepaste namen vinden we dezelfde onduidelijkheid: zo bv. Volsung (Volsungr) naast Völsungs (Volsungar).

De spelling van de Oudijislandse namen wijkt ook in een aantal andere gevallen af van NK, waarbij altijd voor de Nieuwijislandse spelling werd gekozen, en zolang dat consequent is, is daar geen bezwaar tegen. Zo wordt, als in bovenstaande gevallen al gezien kon worden, *i* altijd *> j* en *c* altijd *> k*.

De IJslandse *v* wordt uitgesproken als *w* (waarom wordt dit niet vermeld?), maar Otten koos voor handhaving van de spelling *v*: Svava, Hjörvarszoon, Hlöðvard enz. Waarom hij hier niet gekozen heeft voor aanpassing aan de nederlandse spelling of tenminste een uitspraak-aanwijzing gaf, is een raadsel, vooral omdat hij termen als 'valhalla' (valho ll) en 'walkure' (valkyria) gebruikt - als zijnde 'ingeburgerd' - en ook de toch beslist niet ingeburgerde Odinsnaam 'walvader' (Valfoðr) met een *w* spelt.

Bij de (mannelijke) namen die hij niet vertaalde koos Otten voor (de

gebruikelijke) weergave van de naam zonder de nominatiefuitgang: Freyr > Frey; Óðinn > Odin; Viðarr > Vidar. In de index, maar ook daarbuiten, leidt dit tot een soms uiterst verwarrende situatie. In de index zijn verdietste en originele namen door elkaar heen opgenomen en de originele namen staan ook nog eens tussen haakjes achter de verdietsingen. Het gevolg is dat de lezer wordt geconfronteerd met achter en door elkaar vormen als *Alsvid* en *Alsviðr*, *Volsung* en *Vólsungs*, *Froð* en *Froð* (plus pp.328-9 nog eens *Fróð* en *Fróð*), *Hildir*, *Hilde* en *Hild* (p.342 [29]), *Sigar* en *Sigar*, *Muspellsheim* naast *Myrkheimr* enz. enz.. En waarom heet de ene vrouw *Sigrðin* en de andere *Sigdrifa zónder r*? Ook ontbreken in de spelling van de originele namen soms de accenten en een enkele maal staat soms plotseling een accent waar dat niet hoort: *Áustri*.

Spel-en taalfouten

Op gevaar af voor letterzifter uitgemaakt te worden, wil ik toch niet onvermeld laten dat de tekst een groot aantal spel- en andere taalfouten bevat, waarvan ik er hier een paar noemen zal:

Er staan nogal wat fouten in de *werkwoordsvormen*: p.xxxi: *gesmeedde*, moet zijn *gesmede*; p.239,19: *houwde?* o.t.t. van *houwen?*; *verteld* i.p.v. *vertelt* op p.339,35, p.351,3 en p.374,43; p.230,1: *besteed* i.p.v. *besteedt*; p.235,25: *uitspreiden* i.p.v. *uitspreidden*; p.311,22: *wordt beschuldigt*.

Meervoudig onderwerp met enkelvoudige werkwoordsvorm: p.216, 52: *Weinig schatten noch Slaafs' maalwerk / zal ...op jullie botten branden*; p.302,35: *de kampioenen in het Walhalla drinkt mede.*; p.334,34: *waarmee de eer en de moraal van de tegenstander omlaag wordt gehaald*.

Lidwoorden en verwijzingen: p.367 *het maliënkolder*, moet zijn *de*; p.135 *het lava*, moet zijn: *de*; *passim het fjord*, moet zijn *de*; p.289 *het christendom...die*; p.370, pr.: *een drank met het tegenovergestelde werking*; p.50,23: *Ik denk dat van alle huizen met daken / die van mijn zoon het grootst is*.

Spelfouten: p.106,22: *stijlbaard*, vertaling van 'brattsceggr'= *steilbaard*; p.325,4: *aliteratie*; p.325,6: *oorsterburen*; p.384 *vlijt*, moet zijn: *vleit*;

Stijleigenaardigheden: Grm.29: *Vlechtwerk en Takwerk en tweemaal Baden in de Tobbe / moet Thor doorheen waden...* HHI,41: *in alle ellende had jij de hand in*; Od.20: *Ik begon echter van Gunnar te houden, de verdeler-van-armbanden, wat Brynhilds plicht was*; p.338,27: *Net zoals Thor het klaarspeelde bij de dwerg Alwijs, lukt hen ook*.

Enz.enz.enz., helaas!

Drukfouten en slordigheden

In de genealogie van de Völsungar (p.398-9) staat een storende fout: Zonnewaker en Sneeuwaker zijn de zonen van Högni, niet van Gunnar (zie p.247, Am.28)

De eerste bladzijde van het commentaar bij de *Atlakviða* (p.379) blijkt vervangen door de eerste pagina van de *Atlamál*.

De tekst vertoont veel drukfouten, vooral op het gebied van de IJslandse namen. Een enkel voorbeeld moet volstaan: het woord 'Skáldskaparmál', dat vele malen voorkomt, wordt bijna nooit goed gespeld, vrijwel altijd ontbreekt een van de accenten en de middelste a wordt vaak als *e* gespeld; p.110 Slagfid, p.111 Slagvid; op p.272 verloor *hiew* zijn *u*; in de Bibliografie: p.409: Sæmunder, moet zijn Sæmundar; *Evan*, moet zijn Evans; p.412 Menninggarsjóðs, moet zijn: Menningarsjóðs.

Storend is ook het hier en daar slechte druksel: pagina's die doorgedrukt zijn; verbleekte drukinkt, zodat de tekst soms moeilijk te lezen is.

Conclusie

De nieuwe *Edda*-vertaling heeft zeker verdiensten, de teksten zijn beslist niet 'ouderwets' of plechtstatig, integendeel, slaan veeleer door naar de andere kant, en zullen lezers die de *Edda* nog niet kenden ongetwijfeld plezier verschaffen. Helaas kan de vertaling deze lezers ook op een verkeerd spoor zetten, zoals al uit verschillende recensies gebleken is. Men zag al die stomme reuzen en vooral Thor met z'n moker best zitten, de geitezik serverende knurften spraken aan en, zoals één van de recensenten schreef, al die moordende helden beslist niet. Dat betekent dat, althans bij sommigen van deze lezers, de essentie van de teksten niet overgekomen is. En dat is jammer omdat de *Edda*, die ook zicht biedt op bepaalde aspecten van ónze cultuur in een ver verleden, beter verdient.

De lezer die de *Edda* kent zal zich gehinderd voelen door de vertalingen van de namen, de weergave van de kenningen en de vele eigenaardigheden (fouten en eigenzinnigheden) in de vertaling, en die kunnen niet allemaal verdedigd worden door Ottens wens een goed leesbare tekst te bieden. Het notenapparaat tenslotte is veel te uitgebreid en biedt te veel overbodige en moeilijk te controleren informatie.

Jammer is het ook dat de vertaling door fouten en slordigheden ont-

sierd wordt. Er staan al te veel spel- en drukfouten in de tekst en het aantal zinnen dat niet goed loopt is legio. Deze recensent heeft het sterke vermoeden dat een en ander het gevolg is van haastwerk, dat er niet voldoende de tijd genomen is om de verschillende teksten goed met elkaar te vergelijken om zodoende inconsistenties en onnodige fouten te voorkomen.

Het eindoordeel moet vooralsnog luiden dat, om het met een kleine variatie op de woorden van de vertaler in zijn Voorwoord te zeggen, de muziek van deze *Edda* door teveel dissonanten ontsierd wordt. En dat is zonde en jammer!